

ฟ้าดั่งกระจกใส ไร่มะฆลักก่อนเดี่ยวหาญกลับดบังแสงตะวัน ลมต้นเดือน
มีนาคม ปี พ.ศ. 2522 ระอุ้อว้อด้อดจนทำให้หายใจแทบไม่ออก ฤดูร้อน
เดินทางมาถึงเร็วกว่าทุกปี พัดไปไม้บนต้นที่ยืนแห่งเดียวเหมือนคนแก่ผู้ไร้
ลูกหลานดูแล ร่วงพรงลงมาบนทุ่งหญ้าแห้ง

ที่นั่นกันดารเกินกว่าจะเป็นที่อยู่ของใคร แต่คนจำนวนหลายพันคนยึด
มันเป็นบ้าน แม้ในใจพวกเขาจะคิดว่าเป็นที่อยู่ชั่วคราว แต่ระยะเวลาหลายปี
หลังสงคราม พวกเขาก็ยังคงฝากชีวิตไว้ในพื้นที่แห่งนี้ ทำให้คำว่า ‘ชั่วคราว’
ค่อย ๆ จางหาย เหลือแต่ความหวังแห่งเดียวเหมือนต้นหญ้าบนทุ่งแห่งกรัง

ข้างหน้าเต็นท์ผ้าใบที่อาบด้วยฝุ่นแดง ชายผู้หนึ่งยืนตระหง่านอยู่
เหงือบนหน้าผากไหลย้อยผ่านใบหน้าเข้มกร้านลงมาเป็นทาง รอยย่นและ
รอยตีนกาบนใบหน้าบังวัยที่โชกโชกชีวิต ลมกลุ่มหนึ่งพัดโอบยิวกายเขา
พัดพาเอาฝุ่นลอยระบำเป็นวงแล้วตกลงมา เด็กชายสามสี่คนวิ่งเล่นกันกลาง
แดดเปรี้ยง ส่งเสียงหัวเราะสลบเสียงสนทนาที่ไม่ใช่ภาษาไทย เด็กเหล่านี้
ไม่ได้เข้าโรงเรียน ไม่มีห้องเรียน ไม่มีครูอบรมสั่งสอน มีแต่สัญชาตญาณเอา
ตัวรอดและความรักสนุกในวัยเด็กที่ยังหลงเหลืออยู่ เขารู้สึกสะทกสะท้อน
ใจ แต่ก็ข่มมันลงได้ สำหรับบุรุษผู้ผ่านความร้อนแรงของทุกภูมิภาคมาแล้ว
หลายสิบปี เขาเรียนรู้ที่จะปล่อยวาง โลกใบนี้มีเรื่องเลวร้ายมากเกินกว่าที่เขา
จะรับทั้งหมดไว้ในหัว การปล่อยวางมิได้ช่วยให้เขาไม่รู้สึกรู้สากับสภาพ
โหดร้ายของโลก แต่ลดความพุ่มพวยลง ความยุติธรรมไม่ใช่เงาของชีวิต

ค่ายผู้อพยพลี้ภัยแห่งนี้เปิดมาหลังเวียดนามใต้แตกเมื่อปี พ.ศ. 2518
ชาวเวียดนามใต้นับล้านคนพยายามหนีตายออกจากประเทศเหมือนมดแตก
รัง และเมื่อลวากับกัมพูชากลายเป็นแผ่นดินสีแดงไปเช่นกัน คลื่นผู้ลี้ภัยอีก
หลายแสนคนก็มุ่งสู่ผืนแผ่นดินไทยซึ่งอยู่ใกล้ที่สุด และเป็นพื้นที่ซึ่งรู้จักันดี
แต่โบราณว่าเป็นแผ่นดินที่ผู้เดือดร้อนสามารถหนีร้อนไปพึ่งเย็น แต่ไม่ใช่ทุก

คนโชคดีได้พบพานความเย็นหน้าของความเมตตา

ประเทศไทยไม่มีนโยบายรับผู้ลี้ภัยเข้าอาศัยถาวร แต่ด้วยเหตุผลทางมนุษยธรรม อนุญาตให้ตั้งค่ายตามชายแดน ประเมินว่ามีผู้ลี้ภัยราวสี่ห้าแสน คน ทั้งชาวเขมร ลาว เวียดนาม กระจายไปตามค่ายผู้ลี้ภัยต่าง ๆ ตลอดแนวชายแดน เขาสมิง เขาอีต้าง เกาะเปริด จันทบุรี

เศษหนังสือพิมพ์แผ่นหนึ่งปลิวตามลมมาหยุดเบื้องหน้าเขา เป็นข่าวเดือนก่อน *อินทรีแห่งทุ่งบางเขน* พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรี ประกาศให้มีการเลือกตั้งขึ้นในวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 มันจะเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกหลังเหตุการณ์นองเลือดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งตามด้วยรัฐประหารและกบฏอีกสามครั้ง ทว่าความเปลี่ยนแปลงในเมืองไทยมีมากกว่าการเมืองในรัฐสภา หากมีปัจจัยภายนอกประเทศด้วย เช่น การดำรงอยู่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย และมันคือเหตุผลให้เขาปรากฏตัว ณ พื้นที่ชายแดนแห่งนี้

ชายหนุ่มคนหนึ่งเดินมาหยุดข้างกายเขาเอ่ยเบา ๆ ว่า “ท่านครับ ผู้หญิงคนนั้นอยู่ที่เต็นท์แล้ว”

เขาพยักหน้า พิมพ์

“ขอบใจ วิชชุ”

เขาเดินตามชายหนุ่มนามวิชชุเข้าไปในเต็นท์ วิชชุ สุวรรณไฉน เป็นผู้ประสานงานขององค์กรข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) องค์กรซึ่งดูแลเรื่องผู้ลี้ภัยทั่วโลก วิชชุทำงานจริงจัง และช่วยเหลือเขาอย่างดี

ภายในเต็นท์ หญิงคนหนึ่งยืนอยู่อย่างสงบ อายุราวสามสิบห้า เค้าน้ำสวยเรียบชิตขาวและมอมแมม สวมเสื้อยืดเก่าคร่ำคร่า และดูเหมือนไม่ได้ซักมาหลายเดือน

หล่อนยกมือไหว้เขาอย่างนอบน้อม เขารับไหว้

“คุณตรันฮุยอานห์?”

หล่อนพยักหน้าแล้วไอบา ๆ

“ใช่ค่ะ”

“ผมชื่อ ตู๊ย พันเข็ม ผมเป็นคนของรัฐบาลไทย คุณเป็นภรรยาของ น.ท. ตรันวันดงใช่ไหม?”

“ใช่ค่ะ”

“งั้นผมก็มาถูกที่แล้ว”

เขาเชิญหล่อนนั่งลงบนเก้าอี้พลาสติกเก่า บนพนักพิงพิมพ์คำว่า UNHCR
วิซซุ สุวรรณไนย เอ่ยเบา ๆ กับเขา “ท่านต้องการอะไรอีกไหมครับ?”

“ไม่เป็นไร คุณทำงานของคุณไปเถอะ เสร็จแล้วผมค่อยไปหาคุณ”

วิซซุ สุวรรณไนย ก้าวออกจากที่นั่งไป ขณะที่ตรันสุขุอันหนึ่งลง
อย่างระมัดระวังอิริยาบถ ราวกับเด็กนักเรียนอยู่ต่อหน้าครูใหญ่ แต่แววตา
หล่อนไร้ประกายแจ่มใสอยากรู้อยากเห็นของเด็กนักเรียน ราวกับเป็นร่างไร้
วิญญาณที่เดินได้

มีใครบ้าง ณ ที่นี้ที่มีวิญญาณหลงเหลืออยู่? คงเพราะเหตุนี้เขาจึงชวน
หล่อนคุย แม้ปกติเขาไม่ใช่คนชอบพูด

“คุณมาอยู่ที่นี่นานเท่าไรแล้ว?”

“หนึ่งปีค่ะ”

“สภาพที่นี่เป็นยังไงครับ?”

“ไม่ค่อยดีค่ะ”

“ไม่ได้เจ็บป่วยอะไรใช่ไหม?”

“นิดหน่อยค่ะ แต่เจ้าหน้าที่ที่นี่ก็ดูแลเราดีตามอัตภาพ”

“ภาษาไทยคุณดีมาก”

“ขอบคุณค่ะ ท่าน”

“เรียกผมว่า ‘คุณ’ เเฉย ๆ ก็ได้”

“ตอนเด็กครอบครัวเราเคยค้าขายกับคนไทย จึงมีโอกาสเรียนภาษา
ไทยบ้าง”

“คุณคงสงสัยว่าผมมาขอพบคุณทำไม”

หล่อนสบตาเขาโดยไม่เอ่ยคำ

“สามีคุณ - น.ท. ตรันวันดง ทำงานกับอดีตนายกฯ เวียดนามได้ ท่าน
เหยียนเกาก็ใช่ไหมครับ?”

“ใช่ค่ะ”

“ผมกำลังตามหาสามีคุณอยู่”

หล่อนหนึ่งไปครู่เดียว

“คุณต้องการพบเขาทำไมคะ?”

“รัฐบาลไทยได้รับคำขอร้องจากท่านเหงียนเกากี้ให้ตามหาสามีคุณ เขาควรจะออกจากเวียดนามใต้พร้อมเจ้านายของเขา คือท่านเหงียนเกากี้ แต่เขาไม่ได้ไปที่จุดนัดพบ”

“ใช่ค่ะ”

“ทำไมครับ?”

หล่อนเอ่ยน้ำเสียงเรียบ ๆ “เพราะเขาตายแล้วค่ะ”

เขาชะงักงัน

“ตายแล้ว? เมื่อไหร่? ยังไง?”

“สี่ปีก่อน วันที่ 30 เมษายน”

“วันที่ซึ่งอ่อนแตก?”

“ค่ะ”

สี่ปีก่อน วันที่ซึ่งอ่อนแตก... สี่ปีแล้วหรือ? เวลาผ่านไปเร็วเหลือเกิน...

สงครามเวียดนามอุบัติขึ้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 ยุติลงในวันที่ 30 เมษายน 2518 แต่สงครามสืบย้อนไปนานกว่านั้น รากเหง้าของสงครามหยั่งลึกมาตั้งแต่ฝรั่งเศสครอบครองอินโดจีนซึ่งประกอบด้วยเวียดนาม ลาว และ เขมร โฮจิมินห์นำเวียดมินห์ต่อสู้กับฝรั่งเศส หลังการรบที่เดียนเบียนฟู ก็สามารถแยกตัวเป็นเอกราชสำเร็จ หันแผ่นดินเวียดนามออกเป็นสองท่อนที่เส้นรุ้ง 17 องศาเหนือด้วยคมมีดแห่งสนธิสัญญาเจนีวา ท่อนเหนือคือฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งโฮจิมินห์ปกครองอยู่ ด้วยคะแนนเลือกตั้ง ‘เอกฉันท’ 99 เปอร์เซ็นต์ ท่อนใต้คือเสรีนิยม มีโง่ดินห์เดียมปกครอง ด้วยคะแนนเลือกตั้ง ‘เอกฉันท’ เช่นกัน 98.2 เปอร์เซ็นต์ โง่ดินห์เดียมเป็นประธานาธิบดีคนแรกแห่งสาธารณรัฐเวียดนาม เล่ากันว่ามีการซื้อเสียงกันอย่างมโหฬารตั้งแต่วันแรกของประเทศใหม่

สนธิสัญญาเจนีวาบังคับให้พลเรือนสามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้และเลือกที่จะอยู่ภาคเหนือหรือภาคใต้ตามใจอิสระภายในระยะสามร้อยวัน หลังจากนั้นจะมีการเลือกตั้งเพื่อรวมประเทศในปี พ.ศ. 2499